อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นางจำนงกิจคำนวณ

(แย้ม เปรมัษเฐียร)

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

๒ ธันวาคม ๒๕๐๗

294.304
ป617ตย

8412

1519

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นางจำนงกิจคำนวณ

(แย้ม เปรมัษเฐียร)

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

๒ ธันวาคม ๒๕๐๘

เลขหมู่ 294.304
ม 617 ทย
เลขทะเบียน 012013
549

คำปรารภ

ข้าพเจ้าได้รับมอบให้ช่วยหาบทความที่เกี่ยวกับทางธรรมะไว้จัดทำหนังสือแจกในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่ ซึ่งกำหนด ทำในวันพฤหัสบดีที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๘ คือวันนี้ โดยที่คุณแม่เป็นผู้หนึ่งที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงเห็นเป็นการสมควรจัดพิมพ์หนังสือที่เกี่ยวกับทางธรรมะไว้เป็นบรรณาการแก่ผู้ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาในงานนี้ และได้เห็นว่าบทความบางเรื่องเกี่ยวกับทางธรรมะที่ท่านอธิบดีกรมการศาสนา คือ พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ เคยบรรยายนั้น มีผู้สนใจและนิยมอยู่เป็นอันมาก จึงได้ติดต่อขอบทความดังกล่าวเพื่อนำมาพิมพ์ขึ้น ซึ่งท่านอธิบดีก็ได้กรุณาให้เรื่อง "ต้นเกิดชาวพุทธ" มาพร้อมทั้งเขียนคำนำเรื่องให้ด้วยเต็มอกเต็มใจ ข้าพเจ้าและ ญาติพี่น้อง ทั้งหลาย จึงขอขอบ พระคุณท่าน อธิบดีกรมการศาสนา พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ เป็นอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเรื่องนี้คงอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านไม่มากก็น้อย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งแก่ทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติมาในงานฌาปนกิจศพมารดาของข้าพเจ้า หากมีสิ่งใดที่ขาดตกบกพร่องไปบ้างก็ขอได้โปรดประทานอภัยให้ด้วย

พันโท ไพโรจน์ เปรมมัยเฐียร

๒ ธันวาคม ๒๕๐๘

๑๘๐ สุขุมวิท ซอย ๖๕ พระนคร

นางจำนงกิจคำนวณ

ชาตะ วันพุธ กุมภาพันธ์ ๒๔๒๙

มะตะ วันศุกร์ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๘

ประวัติย่อ

นางจำนงกิจคำณวน (แย้ม เปรมัษเฐียร) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ ที่กรุงเทพ ฯ เป็นบุตรีของนายโต-นางอ้น มีชัย มีพี่น้องร่วมกัน ๒ คน คือ-

๑. นายปุด มีชัย (ถึงแก่กรรมแล้ว)

๒. นางจำนงกิจคำณวน (แย้ม)

ได้ทำการสมรสกับนายพร้ง เปรมัษเฐียร (ซึ่งต่อมาได้เป็นรองอำมาตย์โท ขุนจำนงกิจคำณวน) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ มีบุตรธิดาร่วมกัน ๘ คน คือ-

๑. นางน้อม เริ่มฤกษ์

๒. นางจำเนียร พิศพันธ์

๓. นางอนงค์ รวมชมรัตน์

๔. พันโท ไพโรจน์ เปรมัษเฐียร

๕. นายพจน์ เปรมัษเฐียร

๖. นายสมพงษ์ เปรมัษเฐียร

๗. นายประโยชน์ เปรมัษเฐียร (ปัจจุบันบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา)

๘. นางอุบล เปรมัษเฐียร

นางจำนงกิจคำณวน (แย้ม) ได้ใช้ชีวิตในเบื้องต้นโดยอยู่ในกรุงเทพ ฯ ตลอดมา จนกระทั่งขุนจำนงกิจคำณวน สามีได้ลาออกจากราชการแล้วจึงได้ไปประกอบอาชีพส่วนตัวกับสามีที่จังหวัดกาญจนบุรีชั่วระยะหนึ่ง แล้วต่อมาก็ได้พากันกลับมาอยู่กับพวกลูก ๆ ที่กรุงเทพ ฯ อีก ส่วนมากอยู่กับลูกคนที่ ๖ คือนายสมพงษ์ เปรมัษเฐียร ผู้ซึ่งประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่ที่กรุงเทพ ฯ มาแต่ต้น แล้วใช้เวลาว่างไปเรียนทางวิปัสนาที่สำนักแม่ชีวัดปากน้ำแต่เรียนได้ไม่ตลอด เพราะต้องไป ๆ มา ๆ ระหว่างกรุงเทพ ฯ กับจังหวัดกาญจนบุรีเสมอ เพื่อเยี่ยมลูกและพักอยู่ด้วยเป็นครั้งคราว ตราบจนกระทั่งได้สิ้นชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งในกระเพาะอาหารเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๘ ณ ที่บ้านในคลองบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี มีอายุได้ ๗๙ ปี

คำอาลัยของลูก

วันศุกร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๘ เวลา ๑๙.๒๐ น. แม่ผู้เป็นที่เคารพรัก และ สุดบูชา ของลูกได้ จากโลกนี้ไปด้วย อาการ อันสงบ เมื่ออายุได้ ๗๙ ปี ณ บ้านในคลองบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี อันเป็นถิ่นเดิมของแม่ในวัยสาว ลูก ๆ ไม่มีโอกาสได้เห็นใจทั่วทุกคน เพราะแต่ละคนต่างมีครอบครัวแยกย้ายอยู่ไกล ๆ กัน บางคนก็อยู่ต่างจังหวัด และไม่มีใครเคยคาดหมายว่าแม่จะจากไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ความจริงแม่เป็นโรคมะเร็งในกระเพาะอาหารมานานแล้ว แต่ในระยะต้น ๆ ไม่มีใครทราบ เพราะปกติแม่เป็นคนว่องไว เดินเหินแคล่วคล่อง ชอบเดินทางไปต่างจังหวัดเพื่อเยี่ยมลูกบางคนเป็นประจำ จนไม่มีใครคิดว่าตอนนั้นแม่เป็นโรคร้ายนี้แล้ว มาในระยะหลัง ๆ แม่อ่อนแอลงจนสังเกตได้ ลูก ๆ ก็นึกว่าเป็นด้วยความชราไม่ใช่อื่น ได้บำรุงรักษากันมาโดยลำดับ ก่อนหน้าที่แม่จะจากไปราว ๖-๗ เดือน แพทย์ตรวจพบว่าเป็นมะเร็งในกระเพาะอาหารแน่นอน แต่พวกเราก็ไม่บอกให้แม่รู้ เกรงว่าอาจจะเสียขวัญ ได้แต่ให้การบำรุงรักษาและพยายามขอให้ไปรับการผ่าตัดที่โรงพยาบาล แต่แม่บอกไม่ยอมอย่างเด็ดขาด ทั้งแพทย์และ

ลูกก็จนใจ นอกจากนั้นก็ยังเกรงกันอยู่เป็นอันมากกว่าแม่เองอาจจะทนรับการผ่าตัดไม่ไหว เพราะกำลังน้อยลงกว่าแต่ก่อนมาก และอายุก็เกือบ ๗๙ ปีแล้ว อาจพบการผิดหวังจากการผ่าตัดได้ง่าย จึงจำเป็นต้องอนุโลมยอมตามคำของแม่ ก่อนแม่จะจากไปไม่ถึงเดือน แม่มีอาการอ่อนเพลียลงจนเดินไม่ใคร่ไหว อาเจียรบ่อย ๆ และรับประทานไม่ใคร่ได้ จึงได้ขอให้แพทย์ตรวจอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้พบว่าโรคได้ลามสูงขึ้นมาถึงหลอดลมจึงได้มีอาการเช่นนั้น ทำให้พวกลูกที่อยู่ใกล้ชิดในระยะนั้นแน่ใจว่าหมดหวังที่จะได้เห็นแม่มีอายุยืนนานเสียแล้ว จนเมื่อถึงวาระสุดท้ายแม่ก็จากลูก ๆ ไปอย่างรวดเร็วและด้วยอาการสงบ คงเหลือไว้ก็แต่ความอาลัยรักอย่างสุดซึ่งที่แม่และลูกมีต่อกันเท่านั้นเอง

คุณพ่อและลูกทุกคนได้ร่วมกันจัดงานศพให้แม่อย่างดีเท่าที่สามารถจะทำให้ได้มาแต่ต้น สมดังความปรารถนาของแม่ที่เคยสั่งและเคยขอไว้ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ทุกประการ หากแม่จะได้ทราบด้วยญาณวิถีใด ๆ ก็ตามก็คงจะชื่นชมโสมนัสเป็นที่ยิ่ง ลูกเชื่อว่าแม่ก็คงจะมั่นใจในความเรียบร้อยที่ลูกทุกคนจะทำให้ ดังนั้นใบหน้าของแม่เมื่อสิ้นลมหายใจครั้งสุดท้ายแล้วนั้น จึงดูเหมือนนอนหลับอย่าง

สบายตามปกติ ไม่มีริ้วรอยแห่งความปวดเจ็บหรือกังวลต่อสิ่งใด ๆ เลย

ในส่วนตัวของแม่เมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ประกอบการบุญสุนทานตามปกติวิสัยมาโดยลำดับ เคยเรียนทางวิปัสนาที่สำนักแม่ชีวัดปากน้ำมาชั่วระยะหนึ่งแล้วว่างเว้นไปเสีย เพราะต้องไป ๆ มา ๆ ต่างจังหวัดเสียจนเกือบเป็นประจำจึงมิได้เรียนต่อจนกระทั่งสิ้นอายุลง แต่อย่างไรก็ดี ด้วยอานิสงส์แห่งคุณความดีที่แม่ได้ประกอบไว้ ได้บำเพ็ญไว้ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งในทางโลกและทางธรรมขอจงเป็นพลวะปัจจัย บันดาลอิฏฐวิบุลมนูญผลอันเป็นที่เจริญใจแก่แม่โดยควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ แม้เกิดมาในชาติใดภพใดก็ขอให้ได้มาเป็นแม่ลูกกันอีกเถิด

จากลูก

๒ ธันวาคม ๒๕๐๘

แม่สุดที่รักและเคารพยิ่ง

การจากไปของแม่ครั้งนี้ ลูกรู้สึกเศร้าใจอย่างสุดที่ลูกจะพรรณนาได้ เมื่อแม่ป่วยจนรู้สึกว่าไปไหนไม่ค่อยไหว ลูกรู้ว่าแม่เป็นโรคมะเร็งลำไส้ ลูกใจไม่สบายมาตลอดเวลา เพราะรู้ดีว่ามันยากที่จะรักษาให้หายได้ นอกจากพยายามกินอาหารเป็นกำลังช้าหรือเร็วเท่านั้น ลูกรู้ดีว่ามันเป็นการทรมานกายและใจแม่มากเพียงไร แต่แม่คงไม่รู้หรอกว่าเป็นการทรมานใจลูกเหมือนกัน ลูกเห็นแม่ทานอาหารไม่ได้ มันสะเทือนใจลูกเป็นที่สุด ลูกได้แต่ปลอบใจแม่ ต่างก็เห็นใจกันมาจนถึงวาระสุดท้ายของแม่ แม่ได้สิ้นใจในอ้อมแขนของลูก แม่อยากจะพูดอะไร ๆ แต่แม่พูดไม่ได้เพราะโรคมันกำเริบหนัก แม่สิ้นใจเมื่อเวลา ๑๙.๒๐ น. วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๐๘ ด้วยอาการสงบ ก่อนสิ้นใจลูกไม่ทราบจะช่วยอะไรได้นอกจากให้สติ บอกทางให้นึกถึงพระอรหังสัมมาเท่านั้นจนลมหายใจครั้งสุดท้าย แม่จากไปเสียแล้วโดยไม่มีวันกลับมาอีก แม่ได้ทิ้งความเศร้าสลดใจไว้กับลูก ๆ หลาน ๆ บางคนที่มีโอกาสได้เฝ้าดูใจเป็นครั้งสุดท้าย ความรู้สึกของลูกหมดไปชั่วขณะ ลูกต้องร้องไห้เป็นครั้งแรกในชีวิตของลูกตั้งแต่จำความได้ ลูกเคยลำบากเคยพบกับอุปสรรคและเหตุการณ์อย่างแสนสาหัสมาแล้ว น้ำตาลูก

ไม่เคยไหลออกมาเลย แต่นี่แม่ที่รักของลูก ใครจะทนอยู่ไหว แม่จากไปโดยไม่มีทางจะกลับมาใกล้ชิดกันได้อีกชั่วชีวิต ลูกรู้สึกตัว ลูกต้องปลอบใจตัวเอง นึกเสียว่า ทุกคนหนีความตายไม่พ้น ถึงแม่อยู่ต่อไปก็เท่ากับเป็นการทรมานกายและใจแม่มากยิ่งขึ้น

คุณพ่อตลอดจนบรรดาพี่ ๆ น้อง ๆ ก็ได้ช่วยกันจัดการศพให้แม่เป็นอย่างดีสมเกียรติตลอดมา วิญญาณของแม่คงได้รู้ได้เห็นแล้ว

สำหรับลูก สิ่งใดเป็นความประสงค์หรือเคยปฏิบัติมาในเรื่องการบุญสุนทาน ลูกก็จะขอรับเป็นผู้ปฏิบัติแทนสืบไป ผลบุญที่ลูกทำให้กับแม่ ก็เพื่อจะได้กับแม่ตลอดไปทุก ๆ ชาติ ลูกขอให้วิญญาณของแม่ที่ลูกรักและบูชา จงอยู่อย่างสงบสุขตลอดไปเถิด

จากลูก

สมพงษ์ เปรมัษเฐียร

คำนำเรื่อง

ท่านเจ้าภาพงานฌาปนกิจศพนางจำนงกิจคำนวณ (แย้ม เปรมัษเฐียร) มาขอบทประพันธ์ทางธรรมะของข้าพเจ้า เพื่อพิมพ์เป็นบรรณาการ แด่ท่านผู้ที่มาร่วมชุมนุมให้เกียรติในงาน ข้าพเจ้าได้มอบเรื่องนี้ให้พิมพ์ด้วยความยินดี

หนังสือนี้เป็นสำเนาปาฐกถาพิเศษ ซึ่งกล่าวถึงความมั่นคงแห่งพระศาสนาในด้านที่พุทธศาสนิกชนควรระมัดระวัง งานทำนุบำรุงพระศาสนานั้นเป็นงานที่กว้างขวางมาก และมองได้หลายแง่ การบางอย่างแม้ผู้ปฏิบัติจะทราบอยู่ว่าไม่ดี แต่ถ้าการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปเป็นการกระทบกระเทือนต่อศรัทธาของคนหมู่มาก ก็ต้องหันไปสร้างประชามติขึ้นเพื่อนำไปใช้ต่อกิจการนั้น ๆ ดังนี้เป็นต้น ปาฐกถาเรื่องนี้จะช่วยให้ท่านมองเห็นสถานภาพของพระศาสนากว้างขวางขึ้น มากที่สุดเท่าที่จะย่นย่อลงมาไว้ในปาฐกถาเรื่องเดียวได้

โอกาสนี้ข้าพเจ้า ขออุทิศ ส่วนกุศล ผลบุญ อันเกิด จากการอุทิศตนเพื่อทำนุบำรุงพระศาสนา แด่ท่านผู้วายชนม์ทุกประการ

พ.อ. ป. มุทุกันต์

๔ ตุลาคม ๒๕๐๘

บ้านสุกันทะ
๑๐ อารีสัมพันธ์ ๙ ดุสิต พระนคร

ปาฐกถาพิเศษ

โดย พันเอก ปิ่น มุทุกันต์
อธิบดีกรมการศาสนา

ตื่นเถิดชาวพุทธ

แสดง ณ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑๐ เมษายน ๒๕๐๘

พระคุณเจ้า และท่านผู้ฟังที่เคารพ

พุทธสมาคมมีหนังสือไปเชิญผมมาแสดงปาฐกถา เมื่อผมตอบรับเชิญแล้วทางสมาคมก็ถามผมว่าจะพูดเรื่องอะไร ทีแรกผมก็นึกไม่ออกว่าจะพูดเรื่องอะไร แต่พอดีในขณะนั้นผมกำลังสาละวนอยู่กับงานสำคัญชิ้นหนึ่ง คือ การวิจัยความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ได้พบเห็นภัยอันตรายบางอย่างกำลังคืบใกล้เข้ามา นึกอยากให้เพื่อนชาวพุทธทั้งหลายช่วยกันดูให้แน่ ๆ ก็เลยแจ้งให้ทางสมาคมทราบว่า ผมจะพูดเรื่อง "ตื่นเถิดชาวพุทธ" แต่ครั้นให้ชื่อปาฐกถามาแล้ว ตัวเองเกิดไม่สบายใจตั้งแต่วันนั้นจนกระทั่งวันนี้ เป็นห่วงว่าจะจำหน่ายสินค้าผิดท่าเสียแล้ว เพราะที่พุทธสมาคม

นี้เขามีแต่คนตื่นแล้ว ธรรมดาคนที่ตื่นแล้วนี่ถ้าใครยังมาจู้จี้ปลุกอยู่อีกมันก็น่าโมโหเหมือนกัน นึก ๆ ก็อยากจะเปลี่ยนเรื่องเสียใหม่ แต่ก็ไม่ทราบว่าจะพูดเรื่องอะไรที่ตัวเองคิดอยากจะพูดมากกว่าเรื่องนี้

ฉะนั้น จึงขอเรียนทำความตกลงกันไว้เสียแต่แรกว่า ที่ผมเอาเรื่องนี้มาพูด ไม่ได้หมายความว่าท่านทั้งหลายยังไม่ตื่น และไม่ได้หมายความว่าตัวผมเองนี่ตื่นเรียบร้อยแล้ว ไม่ใช่ทั้งนั้น ที่ใช่แน่ ๆ คือผมพูดเรื่องตื่นให้คนตื่นแล้วฟัง เหมือนอย่างกับเอาหนังเรื่องรบมาฉายให้ทหารดูอย่างนั้นแหละ คนที่เป็นนักรบดูหนังเรื่องคนรบกันเสียบ้างบางทีก็ได้ประโยชน์เหมือนกัน

เป้าหมายในการพูดของผมอยู่ที่ความตื่น เฉพาะอย่างยิ่งความตื่นทางใน หรือทางจิตใจ ที่เราเรียกว่าตื่นตัว แต่เมื่อจะพูดเรื่องตื่นแล้ว จะไม่พูดถึงเรื่องหลับเลยก็เห็นจะไม่เหมาะ เพราะความตื่นนั้นมันมาทีหลังความหลับ ฉะนั้น ขอผมพูดเรื่องหลับสักนิดเถอะ จะได้สืบเรื่องกันไปเลย

ว่าที่จริงช่วงแห่งชีวิตของมนุษย์เรามันมีอยู่สองช่วงเท่านั้น คือ ช่วงหลับกับช่วงตื่น พูดฟังกันง่าย ๆ คือ มีหลับกับมีตื่นสองอย่างเท่านั้น ถ้าไม่เป็นอย่างหนึ่งก็ต้องเป็นอย่างหนึ่ง พูดอย่างนี้ท่านที่เป็นนักคิดอาจนึกแย้งว่า แล้วความง่วงล่ะ ? ขอเรียนว่า

ความง่วงนั้นเป็นเพียงอาการกึ่งกลางระหว่างตื่นกับหลับเท่านั้น หมายความว่าความหลับกับความตื่นมันเกิดขึ้นสลับกันถี่เกินไป อย่างที่พูดกันว่าหลับ ๆ ตื่น ๆ นั่นเอง เราเรียกมันว่าความง่วง ส่วนตัวง่วงจริง ๆ มันไม่มี และไม่เห็นมีตำรับตำราอะไรที่ว่าด้วยการง่วง ไม่มีปรัชญาที่จะปรุงแต่งวิชาง่วงให้มันเกิดรสเกิดชาติอะไรอีก นักอุตสาหกรรมก็ไม่เห็นผลิตสินค้าอะไรที่เป็นอุปกรณ์แห่งการง่วง มีก็แต่เครื่องบำบัดความง่วง คือ ทำให้มันตื่นเสียเลย หรือไม่อีกทีก็ทำให้มันหลับจริง ๆ เสีย ซึ่งก็เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่ายาบำบัดความง่วงที่ชะงัดที่สุด ก็คือหมอนหนุนศีรษะเรานี่เอง ผมตรองดูแล้ว เรื่องความง่วงไม่ค่อยมีอะไรมาก แต่ความหลับสิมีเรื่องเยอะ

เราไม่รู้เหมือนกันครับว่า ในความหลับนั้นมีอะไรบ้าง หลับแล้วเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ มารู้อีกทีก็ตอนตื่นแล้ว คือรู้ว่าเมื่อตอนที่หลับนั้นมันสบายดี หมดทุกข์หมดร้อน หากจะพรรณนาคุณของความหลับ ก็มีอยู่มากเหมือนกัน เช่นว่า

– ความหลับเป็นผู้ช่วยเหลือที่ดีมาก คือ คนที่มีความทุกข์เพราะเรื่องหนี้สิน หรือเป็นถ้อยร้อยความกัน ต้องโทษ เงิน

ไม่มี ข้าวสารหมด ฯลฯ ถ้าลงได้หลับเสียแล้วความทุกข์เหล่านี้ก็จะหายเป็นปลิดทิ้งตลอดเวลาที่อยู่กับความหลับ

– ความหลับเป็นหมอวิเศษ คือคนที่ทรมานเพราะความเจ็บใด ๆ ก็ตาม รวมทั้งความหิว ความกระหาย ความกลัว ความชอกช้ำระกำใจทุกอย่าง ถ้าลงได้หลับเสียแล้ว อาการทรมานเหล่านี้ก็จะหายหมดตลอดเวลาที่หลับอยู่

– ความหลับเป็นเลขานุการที่เก่งมาก คือ คนที่มีงานมาก ๆ ไอ้โน่นก็จะต้องทำ ไอ้นี่ก็จะต้องทำ คนนี้จะเอาอย่างนั้น คนนั้นจะเอาอย่างนี้ พองานยุ่งเข้ามาก ๆ คนเราก็จะเกิดอาการที่เรียกว่า "หัวเสีย" วิธีแก้หัวเสียที่ง่าย ๆ ก็คือหาหมอนมาสักใบหนึ่ง แล้วก็หาที่เหมาะ ๆ นอนให้มันหลับไปเลยครับ พอตื่นขึ้นมาก็จะปรากฏว่าเลขานุการผู้น่ารัก คือ "ความหลับ" ได้สางงานไว้ให้เราเสร็จเรียบร้อย เขาเรียงไว้ให้เราเสร็จว่าอะไรควรทำก่อน อะไรควรทำหลัง จะหมุนเจ้าหนี้รายไหนอย่างไร ต้นมันจึงจะไม่งอก ดอกมันจึงจะไม่เพิ่ม ก็พอจะมองเห็นทางชัดเจนขึ้น

(สรรพคุณของความหลับยังมีอีกมาก ท่านผู้ใดสนใจก็อาจอ่านบทความของผมเรื่อง "ความหลับ" เพิ่มเติมอีกก็ได้)

เพราะความหลับเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิต และช่วยเหลือคนเราอยู่อย่างนี้ ธรรมชาติจึงสร้างสรรสังขารทางกายและทางใจของมนุษย์ให้หลับได้เป็นระยะ ๆ แม้สัตว์ที่มีชีวิตอื่น ๆ ก็เหมือนกัน และให้ค่าของความหลับไว้สูงมาก เช่นคำพังเพยที่ว่า "อดข้าวหุงกิน อดนอนนานตาย" นี่ก็หมายความว่า อดนอนร้ายกาจกว่าอดข้าว เพราะอดข้าวเราหุงข้าวกินเสียก็ได้ ไม่มีข้าวจะหุงก็ไปเที่ยวหากินข้าวของคนอื่นบ้างก็ยังได้ ขอเขากิน กู้เขากิน ปะเหลาะเขากินก็ยังพอได้บ้าง แต่การหลับนั้นเป็นงานเฉพาะตัว ไม่มีที่ซื้อไม่มีที่ขอ ตัวใคร ๆ ก็ต้องหลับเองทั้งนั้น จะให้ลูกหลานเพื่อนฝูงหลับแทนก็ไม่ได้ ถ้าหลับไม่ได้นาน ๆ ก็มีอยู่ทางเดียว คือ–ตาย ! เห็นจะเป็นเพราะธรรมชาติเป็นใจอย่างนี้เองคนเราจึงชอบความหลับ และบางทีก็หลับไม่รู้ตัว แม้แต่ขณะที่กำลังนั่งฟังปาฐกถาเรื่องความตื่นอยู่อย่างนี้ บางท่านก็อาจหลับผลอยไปก็ได้ แต่ก็ไม่เป็นไรครับ ท่านผู้ใดอยากหลับก็เชิญตามสบาย ผมเองถืออย่างที่ผมเคยพูดให้ใคร ๆ ฟังมามากแล้วนั่นแหละ คือ ผมไม่กลัวคนหลับ อย่างเช่นเวลาอบรมครูสอนศีลธรรม ผมก็บอกว่า บทเรียนของครูประเภทนี้บทที่ ๑ ก็คือ อย่ากลัวคนหลับ เพราะคนหลับก็ไม่ใช่คนชั่วเสียหายอะไรก็มากน้อย หลับแล้วไม่ได้ทำความยุ่งยากอะไรนัก

หนา ส่วนพวกที่ยุ่ง ๆ เที่ยวก่อกรรมทำเวรให้คนอื่น เห็นมีแต่คนไม่หลับทั้งนั้น ก็นี่คนที่กำลังฟังเราพูดยังหลับได้ก็ดีนักหนาแล้ว ลูกเขากินได้นอนหลับอย่างนี้จะเอายังไงอีก แล้วคนพูดให้คนหลับได้ก็น่านับถืออยู่ มือไม่ถึงจริง ๆ ก็คงทำไม่ได้ นี่ทรรศนะของผมเวลาเห็นคนหลับ พูดอีกทีคือผมไม่กลัวคนหลับ แต่ที่กลัวนั้นกลัวคนไม่หลับต่างหาก

แต่ธรรมดา นักธรรมะต้องมองอะไรสองด้านไว้เสมอ คือต้องดูทั้งทางได้ทางเสีย ในเรื่องความหลับนี้ก็เหมือนกัน ว่าถึงทางดีมันก็ดีอยู่หรอก เพราะมันให้ความสุขแก่เรา แต่มันเสียตรงที่ว่าความสุขในความหลับนั้น มันเป็นความสุขที่เราจะเสวยได้ต่อเมื่อเราไม่มีสติ คือจิตต้องอยู่นอกบังคับของสติเสียก่อนจึงจะได้ลิ้มรสของความหลับ เพราะความหลับนั้นถ้าว่ากันอย่างตรงไปตรงมาแล้วมันก็น้องของความตายนั่นเอง ฉะนั้นคนที่หลับสนิทจริง ๆ เราจึงชอบพูดกันว่า " หลับเหมือนตาย " เวลาที่คนหลับแล้วนั้นนับว่าเป็นการเข้าไปอยู่ใกล้กับความตายที่สุด เป็นการเอาชีวิตไปวางติดไว้กับความตายทีเดียว บางคนไม่รู้ตัวหรอกว่าตัวเอง " เกือบตาย " ทุกคืน เพราะคนหลับกับคนตายมันก็ต่างกันอยู่นิดเดียวตรงลมหายใจเท่านั้น ถ้าคนหลับไม่มีลมหายใจเสียอย่างเดียว ก็คือคนตายนั่นเอง

นี่แหละครับที่ความหลับมันเสียนั้นเสียตรงนี้ เสียตรงที่หลับแล้วไม่รู้อะไรนี่ ยุงจะกัดก็ไม่รู้ ขโมยจะขึ้นบ้านก็ไม่รู้ ใครเขาจะมาฆ่ามาแกงยังไงฉันไม่รู้ทั้งนั้น ฉันจะหลับของฉันอย่างเดียวแหละ ตัวเองกรนแทบบ้านแตกทำให้ใคร ๆ นอนไม่หลับก็ไม่รู้ พอตื่นขึ้นมาก็ยังปฏิเสธเสียงแข็งเสียด้วยว่าไม่ได้กรน เพราะตัวเองไม่รู้ว่าตัวทำอะไรไปบ้างในขณะที่หลับ

เมื่อเป็นเช่นนี้ ระหว่างเวลาที่คนหลับนั้นจึงเป็นช่องโหว่หรือเป็นจุดอ่อนที่สุดที่ภัยอันตรายทั้งหลายจะบุกรุกเข้าเล่นงานคนหลับ จึงเป็นคนที่ปล่อยปละละเลยต่อชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินทุกอย่าง แม้แต่พ่อแม่ลูกเมียของตัวเอง ด้วยเหตุนี้เวลาพระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องความประมาท พระองค์จึงทรงเปรียบกับความหลับหรือไม่ก็ทรงเปรียบกับคนที่หลับแล้ว หมายความว่า ความหลับกับความประมาทนั้นมีลักษณะคล้าย ๆ กัน และเมื่อตรัสถึง บางทีก็ทรงใช้คำว่า "ชาคริยะ" หรือ "ชาคริยานุโยค" ซึ่งแปลว่า "ธรรมเครื่องตื่น" ในพระบาลีก็มีอยู่หลายเรื่องหลายแห่งที่ทรงตำหนิคนหลับ เฉพาะอย่างยิ่งการหลับนานเกินควร เช่นตรัสว่าการนอนตื่นสายเป็นเหตุแห่งความฉิบหายอย่างหนึ่งเป็นต้น แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วการหลับมันเสียตรงที่ว่า เมื่อหลับแล้วไม่รู้ว่าจะ

มีภัยมาถึงตัว และคุณของความตื่นก็ตรงกันข้าม คือ ตื่นแล้วรู้ว่ามีภัยอะไรบ้างจะมาถึงตัว

เอาละครับ ทีนี้เรามาหันไปศึกษาเรื่องที่ผมชักชวนให้ชาวพุทธตื่น อันเป็นเป้าหมายของปาฐกถาเรื่องนี้ และเพื่อมิให้สับสน ผมขอแยกประเด็นสำหรับพูดดังนี้ คือ

๑. ชาวพุทธคือคนประเภทใด

๒. เหตุใดผมจึงมาชักชวนให้ชาวพุทธตื่น และ

๓. ตื่นแล้วจะทำอะไรกัน

ชาวพุทธคือคนประเภทใด ?

พูดถึงคนประเภทที่เรียกตัวเองว่า "ชาวพุทธ" เสียก่อน คำนี้ผมเป็นห่วงมาก เกรงว่าถ้าไม่แก้ไขให้ดีพวกเราจะเสียชื่อ คือ มีนักการเมืองในต่างประเทศบางประเทศเอาชื่อนี้ไปพัวพันกับการเมือง เช่น ในญวน ท่านจะรู้สึกว่าชาวพุทธญวนนั้นเป็นคนซึ่งเอาใจยากเสียจริง ๆ เอะอะก็ตะโกนลั่นว่าชาวพุทธจะเอาอย่างนั้น ชาวพุทธจะเอาอย่างนี้ รัฐบาลทำอะไรไปก็ดูเหมือนจะไม่เป็นที่พอใจของชาวพุทธทั้งสิ้น นี่พูดตามข่าวที่มาถึงบ้านเรา เวลานี้ผมได้ทราบว่าในต่างประเทศกำลังจะมีศัพท์แสลงขึ้นใหม่ศัพท์หนึ่ง คือ

คำว่า Buddhist หรือ "ชาวพุทธ" ใช้สำหรับว่าคนที่ผู้ชี้พูดไม่รู้เรื่อง ที่ผมมานึกว่า เรากับญวนมันก็นามสกุลเดียวกัน คือ นามสกุล "ชาวพุทธ" จึงเป็นห่วงว่า ต่อไปนามสกุลของเราจะเสีย โลกเขาจะขาดความนับถือ ฉะนั้น ขอให้เรามาไล่เลียงดูวงศ์ตระกูลของเราดูก่อน ว่าคนอย่างไรที่เรียกว่าชาวพุทธ

ตามธรรมดาคนที่จะร้องเรียกกันว่าชาวนั้นชาวนี้ ดูเหมือนมีเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๒–๓ เรื่อง คือ

๑. เรียกตามเชื้อชาติ

๒. เรียกตามถิ่นที่อยู่

๓. เรียกตามศาสนา

อาจมีเหตุอื่นอีกบ้างแต่ผมนึกยังไม่ออก และคิดว่าเรื่องใหญ่ ๆ คงมีอยู่สามอย่างเท่านี้

คนที่ถูกเรียกว่าเป็นชาวนั้นชาวนี้ตามเชื้อชาติ เช่น ที่เราเรียกว่า ชาวไทย ชาวจีน ชาวอินเดีย ชาวญี่ปุ่น เหล่านี้เป็นต้น คือ ร้องเรียกตามสายเลือดที่สืบสันดานมา อีกอย่างหนึ่งที่เรียกกันตามถิ่นที่อยู่ เช่น เรียกตามภูมิลำเนาว่าชาวเชียงใหม่ ชาวเหนือ ชาวอีสาน ชาวใต้ เป็นต้น ส่วนที่เรียกตามศาสนานั้น คือ เรียกตามศาสนาที่เขานับถือ ใครถือพุทธก็เรียกว่าชาวพุทธ ใครถือ

คริสต์ก็เรียกว่าชาวคริสต์ ใครถืออิสลามก็เรียกว่าชาวอิสลาม หรือชาวมุสลิม

การที่คนเรายอมรับความเป็นชาวนั้นชาวนี้ตามเชื้อชาติ หรือตามภูมิลำเนานั้น ต่างจากการเป็นชาวเพราะศาสนาอยู่มาก เรื่องนี้ต้องพูดกันให้เข้าใจ คือ การเป็นชาวอะไร ๆ เพราะเชื้อชาติและภูมิลำเนานั้นเป็นเรื่องภาระจำยอม คือ ยอมรับเอาไว้ ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ เกิดมาชาตินี้เปลี่ยนไม่ได้ และวิญญูชนทั้งหลายก็ไม่ตำหนิติเตียนกัน เพราะคนเราเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่การเป็นชาวชนิดที่ ๓ คือ เป็นโดยศาสนานั้น เป็นเรื่องของความสมัครใจ เป็นชาวพุทธแล้ว ไม่ชอบใจจะเปลี่ยนเป็นชาวคริสต์หรืออิสลามก็ได้ หรือเป็นชาวคริสต์ อิสลามมาก่อนแล้ว จะเปลี่ยนมาเป็นชาวพุทธก็ได้ ไม่มีใครว่าอะไร ขอให้เป็นจริง ๆ ก็แล้วกัน

แต่มีข้อน่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า ศาสนาทุกศาสนาได้มีบทบัญญัติเอาไว้ว่า ผู้นับถือศาสนานั้นจะต้องปฏิบัติตามอย่างไรบ้าง เป็นวินัยของศาสนา เมื่อผู้ใดไม่อยู่ในขอบเขตวินัยของศาสนา ผู้นั้นก็หลุดจากศาสนาไปเองไม่ต้องยื่นใบลาออก ไม่ต้องคอยให้ใครอนุมัติให้ออก แต่เป็นการออกโดยอัตโนมัตินี่สิน่ากลัว คนเดี๋ยวนี้แม้จะคิดว่าตัวเองเป็นพุทธและลงในสำมะโนครัวว่าเป็นพุทธ

แต่ความจริงจะหลุดจากศาสนาพุทธไปหรือยังก็ไม่รู้ และที่หลุดไปโดยไม่รู้ตัวนั้นถ้าไปเกาะเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่งไว้ก็ยังดี สงสัยจะไม่ติดศาสนาอะไรเลย กลายเป็นคนนอกศาสนาไปเสียเท่านั้น คนประเภทไม่มีศาสนานี้น่าเป็นห่วงมาก

ทีนี้จะพูดถึงกำเนิดชาวพุทธ แรกเริ่มเดิมทีจริง ๆ ชาวพุทธในโลกนี้ไม่มี เพิ่งมาเกิดมีขึ้นตอนที่เกิดมีพระพุทธเจ้านั่นเอง คืออย่างนี้ครับ เดิมทีเจ้าชายสิทธัตถะทรงรู้จักความทุกข์เพียงบางอย่างเห็นทุกข์เล็ก ๆ น้อย ๆ ครึ่ง ๆ กลาง ๆ แต่เมื่อได้ทรงทำความเพียรทางจิตจนได้ตรัสรู้ธรรมแล้ว ทรงมีพระปัญญาแก่กล้าสามารถกำจัดอวิชชาออกจากพระทัยได้หมดสิ้น จึงทรงรู้ว่ายังมีความทุกข์อีกตั้งหลายอย่าง จ้องคุกคามชีวิตจิตใจของมนุษย์เราอยู่ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนคนที่ตื่นนอนแล้ว เปิดหนังตาเต็มที่ทั้งสองตาสามารถมองเห็นอันตรายได้ละเอียดละออ แม้แต่ยุงที่แอบเข้าไปอยู่ในมุ้งด้วยซึ่งเมื่อยังหลับอยู่มองไม่เห็น ก็สามารถมองเห็นอาการที่พระองค์ทรงรู้ธรรมนั้นก็เปรียบได้กับคนตื่น พระองค์จึงได้พระนามว่า "พระพุทโธ" แปลว่า "พระผู้ตื่นแล้ว" ซึ่งแน่ละ หมายถึงการตื่นทางจิตใจ

ครั้นต่อมาพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสั่งสอนชาวโลก วิธีสอนของพระองค์ก็ทรงถือหลักว่าปลุกให้เขาตื่น ให้รู้ว่ารอบ ๆ ตัวเขานั้นอะไรเป็นคุณอะไรเป็นโทษ คล้ายกับคนปลุกคนอย่างนั้นและคนทั้งหลายจึงแปลคำสรรเสริญพระองค์ที่ว่า "พุทโธ" อีกอย่างว่า "พระผู้ปลุกคน" หมายความว่า พระพุทธเจ้านั่นแหละเป็นพระผู้ปลุก แต่คนทุกวันนี้ก็มีอภินิหารประหลาดเหมือนกัน คือไปตั้งตัวเป็นคนปลุกพระ แล้วก็พูดกันด้วยว่า พระองค์นั้นปลุกขึ้น พระองค์นี้ปลุกไม่ขึ้น ดู ๆ ก็ชักจะเก่งกว่าพระไปเสียแล้ว หรือจะไม่ได้ตั้งใจอย่างนั้นแต่พูดเพลินไปก็ไม่ทราบ ตามที่พูดมานี้ท่านจะเห็นได้แล้วว่า คนตื่นนั้นมีสองพวก คือคนตื่นเองได้แก่พระพุทธเจ้า กับคนที่พระพุทธเจ้าทรงปลุกให้ตื่น ท่านผู้ตื่นเองนั้นเรียกว่า "สัมมาสัมพุทโธ" แปลว่า "พระผู้ตื่นเอง" ส่วนผู้ที่ตื่นเพราะท่านปลุกขึ้นเรียกว่า "สาวกพุทโธ" แปลว่าผู้ตื่นเพราะได้ยิน (เสียงปลุก) คนพวกหลังนี่แหละที่เรียกว่าชาวพุทธ

แต่เรื่องของคนตื่นก็มีหลายระดับตื่นแล้วยังนอนอยู่ก็มี ตื่นแล้วล้างหน้าอาบน้ำแต่งตัวก็มี ตื่นแล้วลงมือทำงานทำการเป็นเรื่องเป็นราวก็มี คนที่พระพุทธเจ้าทรงปลุกให้ตื่นแล้วก็เหมือนกัน มีอยู่หลายพวกหลายระดับ คือ—

– พุทธมามกะ แปลว่า ผู้นับถือพระพุทธเจ้า คือตื่นแล้วก็นับถือท่านผู้ที่ปลุกตน

– อุปาสกะ แปลว่า ผู้ใกล้ชิด คือไม่เพียงแต่นับถือ แต่ปฏิบัติตามคำสอนด้วย

– อุปสัมปันนะ แปลว่า คนในวง คือตื่นแล้วดำเนินชีวิตอย่างพระพุทธเจ้า (บวช)

การเป็นพุทธสามพวกนี้ใครจะเป็นชั้นไหนไม่ใช่เรื่องที่จะนึกเอาเอง ต้องถือวินัยของชั้นนั้น ๆ อย่างน้อยก็ให้ได้ชั้นมูลฐาน ข้อนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีผู้เข้าใจผิด คือไปคิดเอาง่าย ๆ ว่าอะไร ๆ ก็สำคัญที่ใจ ใจนึกว่าตัวเป็นพุทธแล้วก็เป็นพุทธ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน จะนอน อย่างไร จะกิน อะไร ก็คง เป็นพุทธ คอยจ้องดู แต่ว่า พระสงฆ์ (อุปสัมปันนะ) จะล่วงปาราชิก แล้วท่านจะขาดจากพระ แต่ที่พวกอุบาสกและพุทธมามกะต้องปาราชิกบ้างไม่เห็นมีใครพูดถึง ซึ่งความจริงชั้นพุทธมามกะอุบาสกก็มีวินัยขั้นปาราชิกเหมือนกัน ขาดจากอุบาสกก็ได้ เหมือนอย่างคนหลายคนปีนขึ้นต้นไม้ต้นเดียวกัน ลงได้ขึ้นต้นไม้แล้วมันก็อาจตกต้นไม้ได้ทุกคน ต่างกันแต่ว่าใครปีนขึ้นไปสูงมากตกลงมาก็เจ็บมาก บางทีอาจขาหักขึ้นต้นไม้อีกไม่ได้เลยตลอดชีวิตอย่างเช่นพระภิกษุนั้นท่านปีนขึ้นไปอยู่สูงมาก เกือบ

ถึงยอดโพธิ์แน่ะ พอพลัดตกทีก็แย่ บางทีพิการไปทั้งชาติเลย คือถึงกับบวชอีกไม่ได้ และอาจถึงกับห้ามสวรรค์ห้ามนิพพานในชาตินั้นเลยทีเดียวมีตัวอย่างอยู่ถมไป เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงเปิดทางไว้ให้ว่า ถ้ารู้สึกเมื่อยล้าไม่มีแรง (ทุพพลยัง) ก็ให้รีบถอยลงมาเสีย คือให้ลาสิกขาเสียดีๆ ลงเสียเองดีกว่ารอให้มันตก

วินัยขั้นมูลฐานของพระภิกษุมีดังนี้

๑. เสพเมถุน

๒. ลัก ดู่ ฉ้อ โกง เอาทรัพย์ของคนอื่นมีราคาตั้งแต่ห้ามาสกขึ้นไป (คิดเป็นเงินไทยเท่ากับ ๑ บาท) ถ้ายืมหรือเป็นหนี้คนอื่นตราบใดที่เจ้าของยังติดตามทวงถามเอาคืนอยู่ ก็ยังไม่ขาดจากพระ แต่ถ้าเจ้าของเขาทอดอาลัยเสีย (ยอมทิ้ง) เมื่อไร ก็ขาดเมื่อนั้น

๓. ฆ่าคน

๔. อวดอุตริมนุสธรรม คืออวดว่าตนได้เป็นพระอริยบุคคลชั้นนั้นชั้นนี้

พระภิกษุล่วงละเมิดปาราชิกสี่นี้ข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมขาดจากความเป็นพระทันที ไม่ต้องมีใครฟ้องร้องตัดสินก็ขาด

วินัยขั้นมูลฐานของอุบาสกมีดังนี้

๑. มีศรัทธา คือเชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๒. มีศีลห้า คือตั้งใจรักษาศีลห้า

๓. เชื่อกรรม คือเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วจริง ไม่ถือมงคลตื่นข่าว

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา (เช่นจะทำบุญอะไรสักอย่างหนึ่ง ทำกับพระสงฆ์แล้วกลัวจะไม่ขลังพอ จึงไปอาราธนาพวกเดียรถีย์มาสวด และรับของทำบุญด้วย ถือว่าผิด)

๕. บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา คือช่วยทำนุบำรุงพระศาสนา และสร้างบารมีตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

อุบาสกที่ขาดคุณสมบัติห้าอย่างนี้ก็ขาดจากอุบาสกเอง ผู้นั้นไม่ใช่อุบาสก

วินัยขั้นมูลฐานของพุทธมามกะมีดังนี้

๑. เคารพนับถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก

๒. เคารพนับถือพระธรรมว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก

๓. เคารพนับถือพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก

รวมเรียกว่าถือพระรัตนตรัย หรือไตรสรณคมน์ ถ้าประพฤติตรงกันข้ามก็ขาดจากความเป็นพุทธมามกะ คือขาดจากพระพุทธศาสนา ไม่เป็นชาวพุทธ

ผมได้พูดมาในตอนต้นแล้วว่า คนทั้งสามเหล่าปีนขึ้นต้นโพธิ์ด้วยกันทั้งนั้น แต่พระภิกษุขึ้นไปสูงมากถ้าพลัดตกลงมาก็ถึงกับขาหักแขนหัก ขึ้นอีกไม่ได้ตลอดชาติ (คือต้องปาราชิกแล้วขาดจากความเป็นพระ บวชอีกไม่ได้ตลอดชีวิต) ส่วนอุบาสกกับพุทธมามกะขึ้นไปไม่สูงนัก ถึงตกแล้ว ก็ปีนขึ้นใหม่ได้ หมายความว่าแม้จะพลาดพลั้งขาดจากความเป็นอุบาสก หรือความเป็นพุทธมามกะแล้วก็ปฏิญาณตนใหม่ได้

เรื่องคุณสมบัติของ ผู้นับถือ พระพุทธ ศาสนานี้ ผมรู้สึกเสียดายที่มีผู้สนใจเรียนและสอนกันน้อยมาก อาจเรียกว่าชาวพุทธลืมวินัยของตนก็ได้ ถ้าพูดผิดหรือเป็นการล่วงเกินผมก็ขออภัยด้วย คือมีผู้เข้าใจอย่างนี้จริง ๆ ว่า การถือศาสนาพุทธนั้นสำเร็จด้วยใจคล้าย ๆ กับนึกเอาในใจว่าฉันเป็นพุทธเท่านั้นก็พอ ไม่ต้องทำอะไร ไม่ต้องมีข้อผูกมัด ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด ถ้าถือศาสนานี้แล้วยังอาจทำอะไรได้ตามอำเภอใจทุกอย่าง ไม่มีขอบเขตเลย ก็จะมีศาสนาไว้ทำไมและจะต่างอะไรกับคนไม่มีศาสนา

เมื่อปีกลายผมเดินทางไปที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เพื่อพิจารณาหาทางเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ซึ่งขณะนี้ เราได้ จัดส่งพระธรรม ทูตไทยไป ดำเนินงาน อยู่แล้วได้ มีนัก

เรียนไทยมาประชุมพบปะกันมากหน้าหลายตา เพื่อปรึกษาหารือกันถึงความร่วมมือเผยแพร่พระศาสนาในโอกาสนั้น นักเรียนไทยที่มาประชุมเล่าให้ฟังว่า มีเพื่อนนักศึกษาชาวต่างประเทศถามด้วยความประหลาดใจว่า เมื่อถึงวันอาทิตย์พวกเขาซึ่งเป็นคริสต์ก็ไปโบสถ์กัน พวกคนไทยที่ถือพุทธจะไม่เห็นทำอะไร หรือมีระเบียบของศาสนาอย่างไร นักเรียนไทยผู้นั้นบอกว่ารู้สึกอาย แต่ไม่รู้จะตอบเขาว่าอย่างไร เลยตอบไปว่าการถือพุทธนั้นเพียงแต่นึกในใจก็พอ ความคำตอบนี้นักเรียนของเราก็ตอบด้วยความเข้าใจอย่างนั้นจริง ๆ เป็นคำตอบที่ดีพอใช้สำหรับการขอไปที แต่ถ้าถูกเขาซักเข้ามาก ๆ ก็จะจน จะกลายเป็นว่าการนับถือศาสนาพุทธนั้น ก็คือการสร้างวิมานในอากาศไปวันหนึ่ง ๆ ไม่ต้องทำอะไร และการที่เด็กของเราจนคำถามเช่นนั้นตำหนิเด็กไม่ได้ เพราะผู้ใหญ่ลืมสอนเขาเอง

เมื่อได้วิเคราะห์ดูโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าคนที่ก่อเรื่องยุ่งเหยิงต่าง ๆ โดยอ้างว่าทำไปในนามของชาวพุทธนั้น ความจริงอาจไม่ใช่ชาวพุทธที่ทางศาสนารับรองก็ได้

เหตุใดผมจึงมาชวนให้ชาวพุทธตื่น ?

บัดนี้เรามาถึงปัญหาที่สองของเรื่องซึ่งเป็นตอนที่ผมจะพูดอะไร บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับฐานะของพระศาสนา บางทีท่าน

ฟังแล้วอาจไม่สบายใจ เหมือนกับเราไปตรวจโรคที่โรงพยาบาลอย่างนั้นแหละ พอหมอบอกว่าเราเป็นโรคนั้นโรคนี้ เราจะรู้สึกว่าไม่สบายใจมากกว่าตอนก่อนตรวจ เพราะไหนจะต้องคิดถึงอันตรายที่จะมาถึงตัว ไหนจะต้องคิดหาเงินค่ารักษาตัว แต่ถ้าตรวจดูให้ดีแล้วความไม่สบายใจอันเนื่องจากคำบอกเล่าของหมอนั้น ส่วนมากดีกว่าความสบายใจ เพราะมัวหลงว่าตัวไม่เป็นโรคอะไร เพราะทำให้เกิดความไม่ประมาทในการ รีบรักษาตัว จะได้ตายช้า ๆ ลงอีกหน่อย

ผมขอเท้าความเดิมสักนิดก่อนว่า พระพุทธศาสนาของเรานี้เดิมทีกำเนิดขึ้นที่ประเทศอินเดีย ตั้งมั่นลงที่นั่น มีพระอรหันต์นับหมื่น มีพระปุถุชนนับแสน มีอุบาสกอุบาสิกานับล้าน แผ่คลุมไปทั่วเจ็ดประเทศ ซึ่งก็นับว่าเป็นขบวนการที่มั่นคงมากทีเดียว แต่พอสองร้อยปีให้หลังนับตั้งแต่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเริ่มคลอนแคลน ถ้าเป็นฐานะทางการบ้านการเมืองก็เรียกว่าแพ้เขาเรื่อยมา จนกระทั่งไม่มีเหลืออยู่ในอินเดีย พระพุทธสาวกที่ท่านมองเห็นการณ์ไกลก็ได้เริ่มนำพระพุทธศาสนาออกไปประดิษฐานในต่างประเทศ โดยแยกเป็นสองสาย คือสายเหนือไปทางธิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เรียกว่าสาย

อุตรนิกาย สายใต้ลงมาทางปากีสถานตะวันตก ลังกา ไทย พม่า ลาว เขมร เรียกว่าสายทักษิณนิกาย

มาในปัจจุบันฐานะของพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ กำลังโงนเงน ไม่น่าไว้วางใจ ในประเทศไทยเรานี้เท่านั้นที่ยังอยู่ดี ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ของโลกกดดันมาก โปรดดูพิจารณาแผนที่ในหน้าต่อไป

ท่านที่เคารพ เราทุกคนในที่ชุมนุมนี้เป็นชาวพุทธ และเป็นพุทธศาสนทายาทกลุ่มเดียวในโลกที่อุ้มชูพระศาสนาไว้ ชะตาชีวิตของพระพุทธศาสนาฝากไว้ในมือของเรา ศาสนาจะรุ่งเรืองสืบไปหรือดับสูญไปจากโลกก็อยู่ที่พวกเรานี่เอง ท่านรู้สึกอย่างไรครับเมื่อได้ดูแผนที่นี้แล้วมันให้รู้สึกใจหาย และไม่อยากดูใช่ไหมครับ? เพราะถ้าดูตามนี้แล้วเราก็จะเห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นเปรียบเหมือนครอบครัวที่มั่งคั่งในอดีต มีที่ดินเรือกสวนไร่นามากมายสุดเหนือสุดใต้ แต่ครั้นหัวหน้าครอบครัวของเราล่วงไปแล้ว อาณาจักรอันกว้างใหญ่ก็ค่อย ๆ หลุดมือไปทีละน้อย ๆ เพราะตัวเองไม่เหลียวแลบ้าง ถูกบุกรุกบ้าง ถูกโกงไปบ้าง เวลานี้ถึงกับตะล่อมเอามุ้งหมอนและหม้อข้าวเตาไฟมาอยู่แค่มุมเล็ก ๆ มุมหนึ่งของโลกเท่านั้น โปรดแข็งใจดูแผนที่อีกสักครั้งเถอะครับ

บนแผ่นดินไทยผืนน้อย ๆ อันเกือบจะเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายของชาวพุทธนี้เอง ใคร ๆ พูดกันจนติดปากว่า พระพุทธศาสนามั่นคงที่สุด แต่จะเป็นจริงอย่างว่าหรือเปล่า ประเดี๋ยวผมจะเอกซ-เรย์ให้ดู แล้วท่านก็จะรู้ได้เอง โปรดดูแผนที่ในหน้าต่อไป

นี่แหละครับคือภาวะที่แท้จริงภายในที่มั่นแหล่งสุดท้ายของพระพุทธศาสนา บนแผ่นดินแคบ ๆ ผืนเดียวกันนี้เองยังมีวัดของศาสนาอื่นอยู่ทั้งสิ้น ๑๖๖๒ แห่ง มีนักเผยแพร่ศาสนาอื่นทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๔,๐๐๐ คน ส่วนสำนักของเจ้าลัทธินอกศาสนาก็มีอยู่ไม่น้อยที่ยังไม่มีการสำรวจ และผลการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วไปครั้งหลังสุด (ปี ๒๕๐๓) ปรากฏว่า มีคนที่ไม่นับถือศาสนาอะไรเลย ๑๓,๙๗๙ คน เวลานี้ผมได้ติดตามหาอยู่แล้วว่าคนเหล่านี้อยู่ที่ไหน

โปรดดูตัวเราเองต่อไปครับ ก่อนอื่นผมขอเรียนแนะนำสถาบันของสงฆ์ ซึ่งเป็นกลุ่มกำลังที่สำคัญที่สุดของศาสนา เพราะบุคคลประเภทนี้เป็นผู้อัญเชิญธงชัยของพระอรหันต์ คือผ้ากาสาวพัสตร์ เหมือนหน่วยทหารซึ่งถือธงชัยเป็นมิ่งขวัญนั่นเอง ถ้าข้าศึกยึดเอาธงไปได้เสียแล้วก็เท่ากับแพ้เขา ชาวพุทธก็เหมือนกัน ถ้า

แผนที่ "ตื่นเถิดชาวพุทธ"

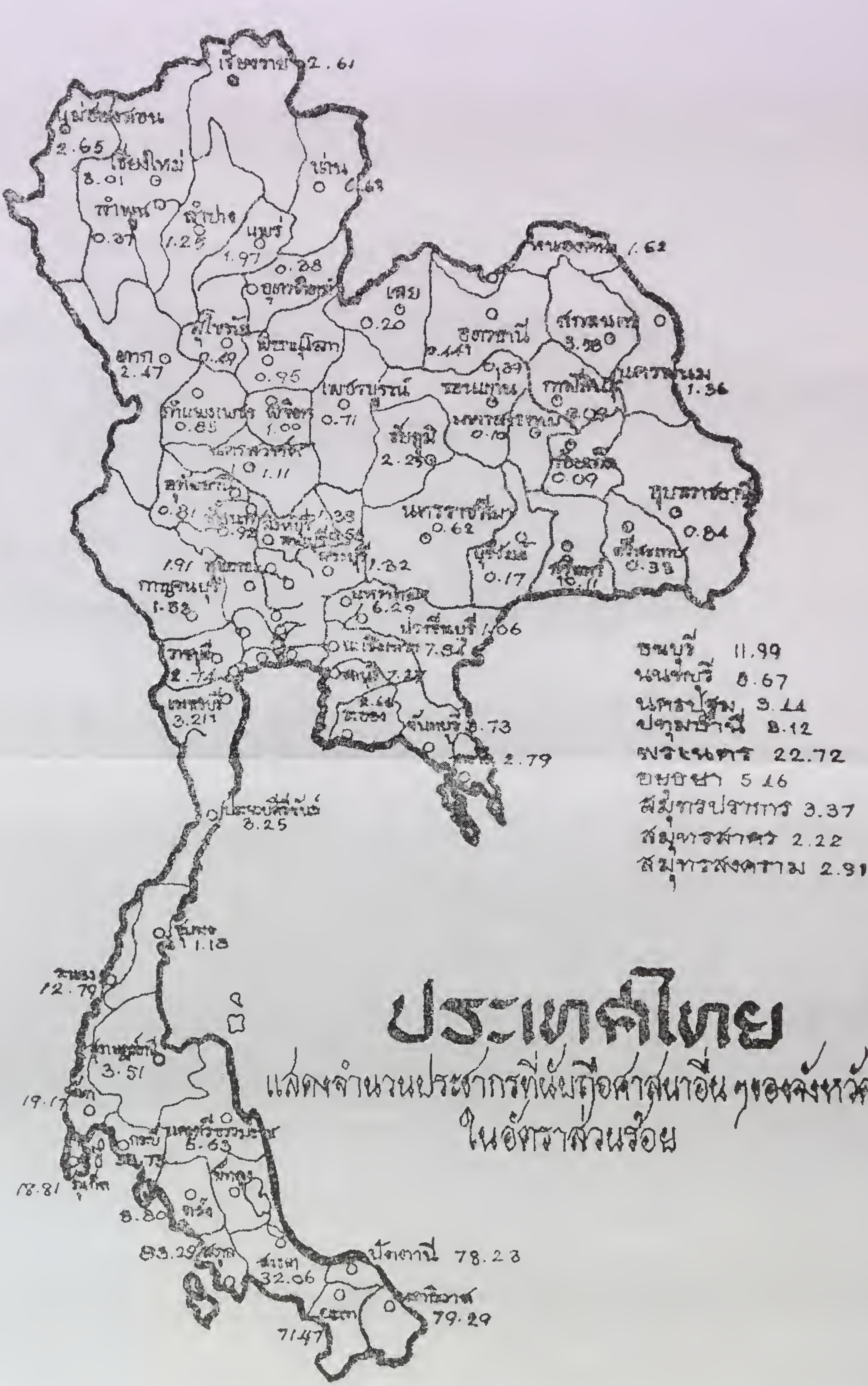
๑ ดินแดนที่พระพุทธศาสนาสูญสิ้นไปเพราะการแทรกแซงของศาสนาอื่น

๒ ดินแดนที่พระพุทธศาสนาถูกทำลายโดยลัทธิการเมือง

๓ ดินแดนที่พระพุทธศาสนากำลังถูกคุกคามอย่างหนัก

๔ ดินแดนที่พระพุทธศาสนาเสื่อมโทรม

๕ ดินแดนที่พระพุทธศาสนามั่นคงที่สุดในโลก

ประเทศไทย

แสดงจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ของจังหวัดต่าง ๆ ในอัตราส่วนร้อย

ไม่มีธงชัยของพระอรหันต์เสียแล้ว ก็เท่ากับสูญเสียศาสนาโดยปริยาย สถาบันสงฆ์ของเราทุกวันนี้มีข้อน่าสนใจดังนี้–

ก. ด้านปริมาณ ทั่วประเทศไทยมีพระสงฆ์ประมาณ ๒๓๘,๐๐๐ รูป (รวมสามเณร) คิดเฉลี่ยแล้ว พลเมืองประมาณ ๑๒๖ คนเป็นพระสงฆ์ ๑ รูป

– จังหวัดที่ส่วนเฉลี่ยหนาแน่นที่สุด ได้แก่จังหวัดนนทบุรี พลเมือง ๖๒ คนเป็นพระสงฆ์ ๑ รูป

– จังหวัดที่ส่วนเฉลี่ยเบาบางที่สุด ได้แก่จังหวัดสตูล พลเมือง ๑,๑๙๖ คนเป็นพระสงฆ์ ๑ รูป

ข. ด้านการศึกษา การศึกษาทางศาสนามีสองแขนงที่ถือว่าเป็นหลักใหญ่ คือ แขนงนักธรรม กับแขนงบาลี แต่ละแขนงมีพระมหาเถระเป็นแม่กองดำเนินงาน ท่านคอยพยายามปรับปรุงแก้ไขระบบการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีการตรวจสอบความรู้ประจำปี ความมุ่งหมายก็เพื่อดำรงพระศาสนาไว้ ผลการสอบคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เทียบระยะ ๕ ปี มีดังนี้

เฉลี่ยแล้วครูนักธรรม ๑ รูป ต่อนักเรียนที่สอบได้ ๓ รูป ต่อนักเรียนที่สอบได้ ๑ รูป, พิจารณาตามตัวเลขนี้แล้วก็จะเห็นได้ว่าการศึกษาปริยัติธรรมของเรายังเตาะแตะอยู่ เราจะต้องช่วยกัน

ประเภท	ปี 2501	2502	2503	2504	2505	หมายเหตุ
นักธรรม	33 %	22 %	20 %	18 %	24 %	ถ้าเฉลี่ยเป็น 23 %
บาลี	16 %	9 %	7 %	5 %	8 %	ถ้าเฉลี่ยเป็น 9 %
รวม	49 %	31 %	27 %	23 %	32 %	32 %

ส่งเสริมให้มากกว่านี้ เพราะการศึกษาเป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งพระศาสนาของเรา เวลานี้มีโรครบกวนอยู่อย่างหนึ่ง คือไม่อยากท่องหนังสือเหมือนอย่างนักเรียนสมัยเก่า ขอประธานโทษนะครับ ผมได้ไปพบปะสนทนากับพระผู้ใหญ่ดูหลายจังหวัดแล้ว ท่านเล่าให้ฟังตรงกันว่า เหตุที่นักเรียนสอบตกมากนั้น เป็นเพราะเบื่อหน่ายการท่องหนังสือ ความจริงโรคอย่างนี้ถึงนักเรียนทางโลกก็เป็นกันมาก ผมเห็นเด็กบางคนทำการบ้านด้วย ฟังเพลงทางวิทยุด้วย ดูหนังสือการ์ตูนด้วยในเวลาเดียวกัน ฉะนั้นจะไปตำหนิพระท่านก็ไม่ถูก และจะไปตำหนิคณะสงฆ์ท่านก็ไม่ถูกเหมือนกัน กาลเวลามันให้มีอันเป็นไปเอง ปัญหาว่าเราจะช่วยท่านได้อย่างไร

ทีนี้ผมจะขอเสนอตัวเลขทั่วไปที่น่าสนใจในทางสถาบันสงฆ์ ผมรู้สึกภาคภูมิใจมากที่จะเรียนว่า กรมการศาสนาได้พยายามจัดทำหนังสือรายงานการศาสนาประจำปีสำเร็จเป็นครั้งแรกแล้ว เราสามารถรวบรวมตัวเลขที่น่าสนใจได้มากที่สุด แม้จะยังไม่สมบูรณ์ เราก็ดีใจ เพราะมันเป็นก้าวแรกในวงการศาสนาของเรา หลังจากนั้นกรมการศาสนายังได้สำรวจข้อมูล เพื่อการวิจัยอีกหลายอย่าง ต่อไปนี้เป็นตัวเลขที่ได้จากการสำรวจเมื่อเร็ว ๆ นี้ (ปลายปี ๒๕๐๗) เท่าที่รวบรวมได้แล้ว

๑. จำนวนคนเข้าบวชระหว่าง ๑ ต.ค. ๐๖ ถึง ๓๐ ก.ย. ๐๗

รวม ๑๐๓,๑๕๕ คน

๒. ผู้บวชตามข้อ ๑ นั้นแยกตามอายุ ดังนี้–

๒๐ – ๓๐ ปี ๘๕,๖๔๓ คน

๓๑ – ๔๐ ปี ๗,๒๓๗ คน

๔๑ – ๖๐ ปี ๖,๗๕๓ คน

๖๐ ปีขึ้นไป ๓,๕๒๒ คน

๓. วิทยฐานะของผู้บวชตามข้อ ๓ มีดังนี้

อ่านออกเขียนได้ ๑๐,๒๔๐ คน

จบประถมบริบูรณ์ ๙๔,๐๑๕ คน

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

จบมัธยมบริบูรณ์ ๘,๓๑๓ คน

จบอาชีวะศึกษา ๑,๒๖๕ คน

จบมหาวิทยาลัย ๕๐๑ คน

จากตัวเลขเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็นสำรวจที่ไม่สมบูรณ์ เราก็พอประมาณการได้ว่า พระสงฆ์ได้ช่วยอบรมคนให้เป็นพลเมืองดีปีละไม่น้อยเลย และข้อกล่าวหาที่ว่าพระรู้แต่เรื่องในวัดหูตาสั้นก็น่าจะตกไปด้วย

ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระสงฆ์ท่านทำการสงเคราะห์ประชาชนไม่น้อยเลย เช่น เวลานี้มีเด็กนักเรียนซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลของพระมากกว่า ๖๘,๔๓๕ คน โปรดคิดดูว่า ถ้าทางการจะจัดตั้งหอพักซึ่งมีเจ้าหน้าที่ปกครองนักเรียนด้วย ให้ได้ขนาดนี้จะต้องใช้เงินเท่าไร นอกจากนี้วัดต่าง ๆ ยังได้อุปการะแก่คนชราและแม่ชี ในด้านที่พักอาศัยมากกว่า ๕,๓๖๓ คน นับว่าเป็นนิคมสงเคราะห์คนชราที่ใหญ่โตมากพอดูเหมือนกัน

๔. อิทธิพลของศาสนาต่อสังคม

– ปัจจุบันนี้ข้าราชการชายที่สังกัดกระทรวงต่าง ๆ (เว้นกลาโหม) เคยบวชแล้ว ๒๓.๖๕ % (กระทรวงที่เปอร์เซ็นต์ผู้บวชสูงที่สุดคือกระทรวงยุติธรรม ๔๘.๔๒ % รองลงไปได้แก่สำนักนายก

รัฐมนตรี ๓๕.๖๔ % รองจากสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แก่กระทรวงศึกษาธิการ ๒๙ % กระทรวงที่มีเปอร์เซ็นต์ ข้าราชการเคยบวชน้อยที่สุด ได้แก่กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ คือมีเพียง ๑๒.๒๘ %

ค. ด้านวัดวาอาราม วัดเป็นศาสนสถานสำคัญ นอกจากใช้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์แล้ว ยังเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน โดยวิธีการทางศาสนา ปัจจุบันมีวัดอยู่ทั่วประเทศ ๒๓,๓๒๒ วัด คิดเฉลี่ยลงบนพื้นที่ประเทศไทยซึ่งมีอยู่ ๕๑๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ก็เท่ากับ ๒๒ ตารางกิโลเมตรต่อ ๑ วัด

ที่น่าเป็นห่วงคือจำนวนพระสงฆ์ไม่สมดุลย์กับจำนวนวัดคือเมื่อคิดถัวเฉลี่ยแล้ววัดหนึ่งจะมีพระประมาณ ๖ รูป แต่ตามข้อเท็จจริงท่านก็ไม่ได้เฉลี่ยกันอยู่เหมือนตำรวจทหาร เมื่อท่านไปอยู่รวมกันวัดละมาก ๆ ก็เลยทำให้บางท้องถิ่นขาดแคลนพระ อย่างเช่นเวลานี้จังหวัดลำปางคิดเฉลี่ยแล้วมีพระวัดละ ๒ รูป และในท้องถิ่นต่าง ๆ ก็มีวัดร้างอยู่มากมาย

ข้อที่น่าคิดอีกอย่างหนึ่ง คือตามพระพุทธานุญาต พระที่จะเป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดควรจะต้องบวชแล้ว ๒๐ ปีขึ้นไป แต่ได้ทดลองสำรวจดูแล้วปรากฏว่า ทั่วทั้งสังฆมณฑลไทยมีพระผู้มีวุฒิดังกล่าวเพียงประมาณ ๖,๐๐๐ รูปเศษ (หกพัน) เท่านั้น โปรด

คิดดูเองว่าวัดมี ๒ หมื่นเศษ แต่พระที่จะเป็นเจ้าอาวาสมี ๖ พันเศษ ยังขาดอยู่เท่าไร แม้ว่าท่านจะแยกย้ายกันไปครองวัดละรูป ๆ ก็ยังขาดอยู่ตั้งหมื่นกว่าวัด และความจริงปรากฏว่าท่านที่เป็นเจ้าอาวาสอยู่ในเวลานี้ก็มีไม่น้อยที่ท่านไม่ประสงค์จะรับหน้าที่นี้ แต่รับไว้ด้วยความจำใจ

เมื่อพิจารณาสถานภาพด้านนี้แล้วเราจะเห็นว่าปัญหาเรื่องวัดขาดเจ้าอาวาส และท้องถิ่นขาดพระ เป็นจุดอ่อนอีกอย่างหนึ่งของพุทธจักรในประเทศไทย การกระจายพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะเสริมจุดอ่อนดังกล่าวนี้ให้มั่นคงขึ้นมา แต่ที่จะกระจายพระสงฆ์ไปอยู่ในภูมิภาคได้เช่นนั้น เราก็จะต้องช่วยกันส่งเสริมการศึกษาปริยัติธรรม และบำรุงพระศาสนาในต่างจังหวัดให้มากขึ้น ต่อไปท่านผู้ใดจะทำบุญสุนทานก็ขอให้คิดถึงวัดบ้านนอกด้วย

พูดถึงวัดบ้านนอก มีเรื่องที่ผมอยากจะเรียนให้ทราบว่า พระธรรมทูตที่จาริกไปเยี่ยมเยียนศาสนิกชนในถิ่นทุรกันดานคือแถวอำเภอชายแดน ท่านมาเล่าว่าวัดบ้านนอกนั้นชาวบ้านมีศรัทธามาก แต่ขาดพระ พระสงฆ์ก็ขาด พระพุทธก็ขาด ท่านบอกว่าเวลาพระ

ธรรมทูตจะจาริกจากไปยังหมู่บ้านอื่นนั้น ชาวบ้านก็มาอ้อนวอนหน่วงเหนี่ยวขอให้อยู่กับพวกเขา ที่ถึงกับร้องไห้ร้องห่มก็มี เพราะเขาขาดพระสงฆ์ ส่วนเรื่องขาดพระพุทธนั้น คือวัดตามชนบทอีกมากมาย ไม่มีพระประธานที่สวยงาม เพราะคนในท้องถิ่นขาดฝีมือทางหล่อพระ และยากจนเป็นส่วนมาก สร้างวัดสร้างโบสถ์แล้วก็เอาไม้บ้าง เอาหินบ้างมาสลักเป็นเหมือนองค์พระตั้งไว้กราบไหว้สภาพอย่างนี้ยังมีอยู่มาก ทำให้ผมมานึกว่า ในภาคกลางเรานี้คนนิยมสร้างพระพุทธรูปกันมาก บางวัดแทบจะไม่มีที่เก็บ สวย ๆ งาม ๆ ทั้งนั้น หากท่านผู้ใดจะสร้างถวายวัดบ้านนอกบ้างก็คงได้กุศลมากทีเดียว ในกรุงเทพ ฯ นี้มีพระประธานแล้วทุกวัด หากใครจะสร้างพระอีกก็คงไม่มีโอกาสได้เป็นพระประธาน อย่างมากก็เป็นพระระเบียง นาน ๆ จะมีคนไหว้และบูชาสักที แต่ถ้าท่านไปอยู่บ้านนอก ท่านก็จะต้องได้เป็นพระประธานในโบสถ์มีผู้กราบไหว้เจริญกุศลให้ผู้สร้างทั้งเช้าทั้งเย็น เรื่องนี้ถ้าท่านผู้ใดมีศรัทธา แต่ยังไม่ทราบว่าจะสร้างไปไว้ที่ไหน โปรดติดต่อกรมการศาสนาซึ่งพร้อมที่จะร่วมดำเนินการให้ด้วยความยินดีอยู่แล้ว

ข้อความและเรื่องราวซึ่งไม่สู้จะน่าฟังนักที่ท่านได้ทนฟังมานี้ ผมได้ชี้ให้เห็นจุดอ่อน ในความมั่นคงแห่งพระศาสนาของเรา เพื่อ

ตอบปัญหาของผมเองที่ว่า เหตุใดผมจึงมาคิดชักชวนชาวพุทธให้ตื่น และผมหวังว่าธรรมดาคนที่รักตัวทุกคนย่อมอยากทราบว่าตัวเองมีโรคภัยอะไรในตัวบ้าง เพื่อจะได้รักษาให้หาย คงจะไม่มีวิญญูชนคนใดที่จะไปโกรธหมอผู้บอกอาการโรค เช่นเดียวกันคงไม่มีสาธุชนที่รักศาสนาคนใดมาโกรธเคืองผมที่นำเรื่องจริงเหล่านี้มาพูดสู่กันฟัง เพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขก่อนที่จะสายเกินไป เรื่องต่าง ๆ เราต้องช่วยกันครับ จะไปเหมาเอาว่าเป็นความผิดคนนั้นคนนี้แต่ผู้เดียวหาควรไม่

อันที่จริงความแข็งแกร่งแห่งศาสนจักรของเราก็มีอยู่มากเหมือนกัน แต่ผมไม่พูดยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทยเรามีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก รัฐบาลของพระองค์ก็เป็นรัฐบาลพุทธศาสนิกชน มีศรัทธาในพระศาสนาด้วยความจริงใจ เหล่านี้เป็นจุดเด่นที่เราภาคภูมิใจอย่างที่สุด ขอยกไว้ต่างหาก ยังไม่พูดกันในคราวนี้

ง. ภัยจากภายนอก ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่หวังว่าทุกท่านคงจะไม่ลืม คือภัยที่จะมีมาจากวงการนอกพุทธศาสนา ซึ่งก็ควรจะพูดกันไว้บ้าง ภัยที่ว่านี้มี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การขยายตัวของลัทธิศาสนาอื่น และ ๒. การเมือง

๑. การขยายตัวของลัทธิศาสนาอื่น เรื่องนี้ผมเองไม่อยากจะพูด เพราะอาจมีเพื่อนต่างศาสนาเข้าใจผิด ผมไม่ได้หมายความว่าได้มีคนต่างศาสนามาคิดร้ายต่อเรา หรือ มาคิดจะทำลายศาสนาของเราหามิได้ แต่ผมหมายความว่า เมื่อวงการพระพุทธศาสนาอ่อนแอ หรือปล่อยปละละเลยให้จิตใจของศาสนิกชนเป็นไปตามบุญตามกรรมมากเกินไป คนของเราก็จะหันไปนับถือศาสนาอื่นเสียเท่านั้น เพราะในขณะเดียวกันศาสนาอื่นก็ขมีขมันในการเผยแพร่ไม่ลดละ เวลานี้ก็ได้ทราบว่านักเผยแพร่ศาสนาอื่นซึ่งแยกย้ายอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อทำการเผยแพร่ศาสนาของตน ประมาณ ๕,๐๐๐ คน เป็นอย่างน้อย

จะอย่างไรก็ตาม การที่คนชาติเดียวกันนับถือศาสนาแตกต่างกันนั้น ผมไม่รู้สึกดูหมิ่นเกลียดชังแต่อย่างใดเลย เพราะคนเราไม่จำเป็นจะต้องมีอะไร หรือเป็นอะไรให้เหมือนกันไปหมด ผมยังไม่คิดว่าถ้าคนในโลกนี้เหมือนผมหมดทุกคนมันจะดีอย่างไร ใครจะนับถือศาสนาอะไรก็นับถือไปเถิด แต่การพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาก็เป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน รวมทั้งตัวผมเองด้วยโดย

ทำนองเดียวกัน ผู้นับถือศาสนาอื่นก็ชอบที่จะรักษาศาสนาของตนให้ดี

๒. **การเมือง** ความจริงพระพุทธศาสนาเป็นประมวลจรรยาของชาวโลก มีหลักการอุปถัมภ์แก่ระบบการปกครองของบ้านเมืองทุกระบบ ในเมื่อระบบการปกครองนั้นตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความยุติธรรม พูดง่าย ๆ คือศาสนาพุทธไม่เป็นอริแก่การปกครองของโลก ไม่ยุ่งกับการเมือง แต่มาในระยะหลังนี้ได้มีการปกครองบางระบบผิดเพี้ยนไปจากทำนองครองธรรม แล้วก็เลยถือว่าศาสนาเป็นศัตรูของเขา การปกครองระบบนั้นแพร่เข้าไปที่ไหนพระพุทธศาสนาก็อยู่ที่นั่นไม่ได้ เป็นเรื่องที่เขามาจงเกลียดจงชังเราเอง และเวลานี้ขณะที่เรากำลังพูดและฟังกันอยู่นี้ ลัทธิการเมืองที่ไม่ปรารถนาศาสนาก็ขยายตัวเข้ามาถึงรั้วบ้านเราแล้ว

ผมอยากจะขอสรุปความย่อ ๆ ว่า พระพุทธศาสนาของเรากำลังตกอยู่ระหว่างปากเสือปากหมี ถึงเวลาแล้วที่ชาวพุทธทุกคนจะได้ตื่นตัวขึ้นช่วยเหลือพระศาสนาอย่างจริงจัง

ตื่นแล้วจะทำอะไรกัน ?

บัดนี้ ผมพาท่านมาถึงปัญหาสุดท้ายแล้ว คือปัญหาที่ว่าในยามเช่นนี้ชาวพุทธควรจะทำอะไรบ้างเพื่อพระศาสนาของเรา แต่

ปัญหานี้เป็นปัญหา ที่กว้างขวางมีเรื่อง ที่เราควรจะคิด และควรจะทำอยู่มากมาย หากนำมาพูดเสียทั้งหมดเวลาคงจะไม่พอ จึงขอเสนอเฉพาะหัวข้อสำคัญที่ชาวพุทธทุกท่านไม่ว่าคฤหัสถ์หรือบรรพชิตควรจะทำร่วมกันคือ—

๑. เสริม สร้าง ความ สามัคคี ระหว่าง ชาวพุทธ ด้วยกันให้แน่นแฟ้น มาถึงยุคนี้แล้วทุกคนควรจะหลงลืมการกระทบกระทั่งกันทั้งปวงที่เคยมีมาแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนิกายสงฆ์ก็ดี เรื่องพรรคพวกก็ดี เรื่องทิฐิความเห็นแตกต่างกันก็ดี เรามาพร้อมใจกันสมานรอยร้าวซึ่งถ้ายังหลงเหลืออยู่ให้หมดสิ้นไปโดยเร็วที่สุดที่จะพึงทำได้ การลุ่มหลงในการถือเราถือเขาเกินควรย่อมเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา

เรื่องนี้ผมมีความสุขใจที่จะเรียนว่า ปัจจุบันนี้กรมการศาสนา อันเป็นหน่วยประสานงานระหว่างราชอาณาจักรกับศาสนจักรและมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นหัวใจของสังฆมณฑลไทย ได้ยึดนโยบายรักษาสามัคคีธรรมอย่างมั่นคงแล้ว

๒. ดำเนินกิจการศาสนาอย่างมีแผนและถูกต้องตามหลักวิชา คือเราจะไม่ทำอะไรแบบเอาตัวรอดไปมื้อหนึ่งคราวหนึ่ง และใช้ความคิดเห็นของตนมากเกินไป แต่จะใช้วิธีกำหนดวัตถุประสงค์

แห่งการพระศาสนาไว้ให้ชัดเจน เสร็จแล้วศึกษาและวิจัยข้อมูลต่าง ๆ ด้วยจิตใจอันกว้างขวาง ต่อจากนั้นจึงวางแผนงานหรือโครงการ ให้งานเดินไปเป็นขั้น ๆ ซึ่งเรื่องนี้กรมการศาสนาก็ได้จัดตั้งแผนกงานขึ้นใหม่โดยเฉพาะ คือแผนกวิจัย และจะได้เผยแพร่ผลการวิจัยให้ท่านพุทธศาสนิกชนทราบเป็นเรื่อง ๆ ไป เพื่อให้วัดวาอารามและองค์การทางศาสนาได้วางแผนงานเฉพาะในหน่วยของตนต่อไปได้ถูกต้อง

๓. ช่วยเหลือชาวพุทธผู้อ่อนแอ คือเรามาเริ่มสนใจช่วยเหลือชาวพุทธที่ยังอ่อนแออยู่ทั่วไป เช่นผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ผู้ที่ขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนา ผู้ที่ยังขาดสติปัญญาช่วยเหลือตัวเอง และผู้ที่ขาดที่พึ่งในทางอื่น ๆ โครงการจัดส่งพระธรรมทูตออกเยี่ยมเยียนประชาชนซึ่งกรมการศาสนาทำอยู่เวลานี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของความมุ่งหมายนี้

๔. ช่วยกันทำนุบำรุงศาสนาในทางที่ถูก การตำหนิติเตียนพระเจ้าพระสงฆ์ หรือ วัดวาอาราม โดยที่เราเองก็ไม่ช่วยเหลือท่าน ผมเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ชาวบ้านเราควรจะช่วยท่าน และทางสงฆ์ก็ควรจะรับการช่วยเหลือด้วยความเอื้อเฟื้อ ทั้งในทางการศึกษาพระปริยัติธรรม การบำเพ็ญกิจพระศาสนา และรวมทั้งการ

ป้องกันมิให้ท่านพลาดพลั้งไปในทางผิดด้วย เพราะพระสงฆ์ก็ไม่ใช่ใครที่ไหน ก็คือลูกไทยหลานไทยเรานี่เอง

ในที่สุดนี้ผมขอขอบคุณท่านผู้ฟังทุกท่าน ขอขอบคุณพุทธสมาคม ขอให้ชาวพุทธทุกคนได้ตื่นขึ้นร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์ จรรโลง พระศาสนา ให้ สถิต สถาพร อยู่ คู่ ชาติไทย เราสืบไป

โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์
พ.ศ. 2480
ถนนหลังวังบูรพา พระนคร

นายเฉลิม พันธุ์ภักดิ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
เลขที่ ๒๐/๑ โทร. ๒๐๗๑๕ พ.ศ. ๒๕๐๘